

Dominik Szczepański

"Oblicza polskiego systemu politycznego", Barbara Krauz-Mozer, Katarzyna Sobolewska-Myślik (red.), Toruń 2007 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 6, 161-165

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dominik Szczepański

OBLICZA POLSKIEGO SYSTEMU POLITYCZNEGO
POD RED. BARBARY KRAUZ-MOZER,
KATARZYNY SOBOLEWSKIEJ-MYŚLIK
WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK, TORUŃ 2007, 180 SS.

Niejednokrotnie w literaturze przedmiotu pojęcie systemu partyjnego jest mylone z pojęciem systemu politycznego, które rozumiane jest jako całokształt instytucji politycznych i stosunków między nimi, a także systemów normatywnych i zasad działania, które określają sposób jego funkcjonowania. System partyjny definiowany jest natomiast jako grupa partii politycznych działających według ściśle określonych reguł prawnych w ramach danego społeczeństwa.

Niniejsza publikacja, redagowana przez znanych politologów dr hab. Barbarę Krauz-Mozer i dr hab. Katarzynę Sobolewską-Myślik, porusza ważniejsze aspekty zjawisk społeczno-politologicznych, jakimi są „zachowania polityczne”, a więc te wszelkie działania zarówno werbalne, jak i niewerbalne, jakie podejmowane są przez ludzi w sferze polityki, które odnoszą się do roli jednostki jako członka danej zbiorowości, oraz „uczestnictwo polityczne”, które rozumiane jest jako wszelkie zachowania związane ze sprawami formalnego rządu, a także te, które przekraczają ramy legalności i nie są aprobowane w istniejącym systemie.

Struktura pracy jest zwarta i logiczna. Całość została podzielona na dwa zasadnicze działy. Pierwszy, zatytułowany „Systemy wyborcze i zachowania wyborcze”, zawiera sześć artykułów, natomiast drugi, „Programy wyborcze”, składa się z pięciu prezentacji.

Kazimierz Wojciech Czaplicki ukazał rolę i zadania Państwowej Komisji Wyborczej w medialnej kampanii wyborczej, kładąc nacisk na rolę środków społecznego przekazu, zwłaszcza mediów elektronicznych. Autor skoncentrował uwagę na dostępie do mediów podmiotów uczestniczących w wyborach zarówno prezydenckich, jak

i parlamentarnych – po pierwsze, na udostępnianiu bezpłatnego czasu antenowego w mediach publicznych, a więc radiu i telewizji (s. 12–15), po drugie, na rozpowszechnianiu odpłatnych reklam wyborczych (s. 16) oraz, po trzecie, na obecności komitetów wyborczych i samych kandydatów w audycjach tworzonych przez nadawców radiowych i telewizyjnych (s. 17–20). Na szczególną uwagę zasługują wykorzystane przez Autora źródła, zwłaszcza ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, a także pisma Państwowej Komisji Wyborczej i uchwały Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Adam Dyla zobrazował zasadność podziału kraju na okręgi wyborcze w wyborach do Sejmu. Podstawą rozważań stała się ustawa z 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którą Autor omówił istotne elementy dotyczące rozdziału mandatów pomiędzy okręgi wyborcze (s. 22–26), ich kształt i wielkość, specjalne obwody głosowania tworzone poza terytorium RP (s. 29–30) oraz reprezentację mniejszości narodowych (s. 32–33).

Dominik Sieklucki scharakteryzował obraz lewicy w wyborach parlamentarnych 2001–2005 w kontekście przekształceń systemu wyborczego. Prezentowana ocena ugrupowań lewicowych w wyborach parlamentarnych 2001–2005 jest wkomponowana we wzajemne oddziaływanie systemu wyborczego i systemu partyjnego. Wyniki zebrane przez Autora poprzedzono krótką analizą wyborów parlamentarnych, począwszy od 1991 r. do chwili obecnej, co pozwala czytelnikowi zrozumieć specyfikę zachowań politycznych i rolę lewicy w polskim systemie partyjnym. Analizie poddano także zmiany dotyczące tworzenia ordynacji wyborczych bezpośrednio związanych z partiami politycznymi.

Maria Gmerek-Rajchel pisze na temat frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich. Omawiany zakres materiału dotyczy informacji podawanych przez ośrodki badania opinii publicznej na temat poparcia poszczególnych ugrupowań politycznych, a także próby przewidywania wyników wyborów. To modelowe podejście do kwestii wyborów powoduje, że prowadzone badania są niezwykle kosztowne, czasochłonne i aby dały pożądaną wynik, należy je przeprowadzać wielokrotnie i systematycznie (s. 54).

Maria Dzwonczyk podjęła się analizy absencji w wyborach parlamentarnych 2005 r. Tkwią one, zdaniem Autorki, w wyjątkowości 2005 r., charakteryzującego się dwiema kampaniami wyborczymi – w czasie wyborów parlamentarnych i prezydenckich (s. 57). Rozważaniom poddane zostały także czynniki tradycyjnie kształtujące frekwencję w wyborach, a więc czynniki obiektywne i subiektywne (s. 65). Konkludując, Autorka stwierdziła, że negatywny wpływ na ewentualny wybór kandydata spowodowany jest takim a nie innym odbiorem elit politycznych, który w bezpośredni sposób rzutuje na istotę polityki (s. 69).

„Głos preferencyjny – złudzenie wyboru” to artykuł zamykający I część książki, przygotowany przez Jarosława Flisa. Zaletą tegoż opracowania jest zapoznanie czytelnika z praktyką funkcjonowania głosu preferencyjnego, polegającą na wskazaniu na liście wyborczej nazwiska konkretnego kandydata. Charakterystyce szczegółowej poddano cztery typy kandydatów, mianowicie „swojaków”, „subliderów”, „spadochroniarzy” i „zesłańców”. Autor w zebranych przez siebie analizach wyników wyborów prezentuje rozkład oddanych głosów, przyporządkowując je poszczególnym typom kandydatów (s. 78).

Na drugą, istotnie ważną część publikacji składają się programy wyborcze. Nieograniczona swoboda i wolność prowadzenia badań naukowych sprawiła, że podejmowane w tej części tematy są ze sobą nierozzerwalnie związane. Dotyczą one bowiem myśli politycznej ugrupowań politycznych biorących udział w kampaniach wyborczych 2005 roku.

Obecność na polskiej scenie Prawa i Sprawiedliwości dla jednych wydawać się może pomyłką, dla drugich zaś jedyną opcją i sposobem na skuteczne rządzenie państwem. Dlatego też i w tym przypadku nie zabrakło miejsca na kluczowe kwestie programowe tegoż ugrupowania. Krzysztof Kowalczyk podjął się zobrazowania koncepcji prezydentury w ujęciu Prawa i Sprawiedliwości. Zapowiadana bowiem przez Lecha Kaczyńskiego rewolucja moralna miała doprowadzić do moralnej odbudowy państwa polskiego, zlikwidowania patologii instytucji życia publicznego i zwiększenia poczucia bezpieczeństwa obywateli (s. 100). Autor uwypuklił najważniejsze postulaty prezydentury L. Kaczyńskiego, sprowadzając je do kierunków działań prezydenta (s. 101–105). Analizie poddano także pozycję prezydenta w projekcie konstytucyjnym PiS oraz materię związaną z celem rządzenia państwem przez braci Kaczyńskich i wcieleniem ich wizji budowy IV Rzeczypospolitej (s. 115).

Kwestia niemiecka w kampanii wyborczej Prawa i Sprawiedliwości 2005 r. była obiektem rozważań Sławomira Czapnika. Punktem wyjścia owych przemyśleń były uchwalone przez rząd żądania reparacji wojennych wysunięte w kierunku państwa niemieckiego oraz stanowisko Jarosława Kaczyńskiego żądającego „finansowego zadośćuczynienia za krzywdy poniesione w czasie II wojny światowej” (s. 117). W powojennej historii państwa polskiego i niemieckiego kwestia ewentualnych reparacji różniła oba państwa. Również PiS wypowiadało się na ten temat, szczególnie w 2003 r., wyliczając straty miasta Warszawy poniesione w czasie hitlerowskiej okupacji (s. 121).

Budząca wiele emocji telewizyjna debata kandydatów na urząd prezydenta RP Donalda Tuska i Lecha Kaczyńskiego stała się obiektem zainteresowań Renaty Podgórzynskiej, która zwróciła uwagę na istotny element ich wystąpień, jakim była polityka zagraniczna. Na pierwszym planie w kampanii była widoczna jednak chęć naprawy polskiej gospodarki, zlikwidowania bezrobocia, ochrony zdrowia i poprawy bezpieczeństwa publicznego (s. 139). Prezentowane przez obu kandydatów stanowiska w zakresie polityki zagranicznej miały stanowić podstawę funkcjonowania polskich interesów, polskiej racji stanu. Zawierały one wizję polityki europejskiej i tzw. Europy Ojczyzn (s. 141), w tym umacniania stosunków z Litwą i Łotwą (s. 143), stosunków polsko-niemieckich (s. 144) i polsko-rosyjskich (s. 145). Oceniając tę konfrontację, Autorka stwierdziła, że „radykalne decyzje nie przyczynią się do poprawy stosunków z naszymi najbliższymi sąsiadami” (s. 151).

Koncepcje większościowego systemu wyborczego w programach i stanowiskach partii politycznych prezentowanych w medialnej kampanii parlamentarnej 2005 r. ukazał Adam Drosik. Wśród propozycji programowych poszczególnych partii politycznych uwagę Autora zwróciły zwłaszcza postulaty Prawa i Sprawiedliwości zapowiadające budowę IV Rzeczypospolitej (s. 155), Platformy Obywatelskiej proponującej zmianę konstytucji w myśl koncepcji programu 4 x tak dla Polski (s. 158), Samoobrony, która również zapowiadała zmianę konstytucji, a co z tym idzie – systemu wyborczego i ordynacji wyborczej (s. 160), a także Polskiego Stronnictwa Ludowego przyjęcia pozycji i struktury senatu jako izby samorządowej zrzeszającej przedstawicieli samorządów wojewódzkich, gospodarczych oraz korporacji zawodowych (s. 161). Przybliżono także stanowisko Ligi Polskich Rodzin, która temu zagadnieniu poświęciła jednak najmniej uwagi (s. 162).

Ostatnim artykułem zamykającym drugą część książki, opracowanym przez Marcina Tomaszewskiego, jest „Polityka ekologiczna w programach wyborczych partii politycznych. Analiza wyborów parlamentarnych 2005 roku”. Polityka ochrony środowiska stała się niezwykle ważna dla polskich partii politycznych. Autor dokonał analizy programów następujących ugrupowań: Ruch Patriotyczny, Polska Partia Pracy, Liga Polskich Rodzin, Partia Demokratyczna – demokraci.pl, Socjaldemokracja Polska, Prawo i Sprawiedliwość, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Platforma Obywatelska, Polska Partia Narodowa, Polskie Stronnictwo Ludowe, Centrum, Platforma Janusza Korwina-Mikkego, Ogólnopolska Koalicja Obywatelska, Polska Konfederacja Godność i Praca, Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej, Inicjatywa RP, Dom Ojczysty, Narodowe Odrodzenie Polski, Stronnictwo Pracy, Społeczni Ratownicy, Mniejszość Niemiecka i Mniejszość Niemiecka Śląska.

„Oblicza polskiego systemu politycznego” to praca, która pozwala spojrzeć na zachowania wyborcze, których świadkami i uczestnikami sami jesteśmy. Świadkami, gdyż dokonując wyboru kandydata, na którego zamierzamy oddać głos, zapoznajemy się z jego programem wyborczym, hasłami i być może się z nim utożsamiamy. Stajemy się również uczestnikami systemu wyborczego za sprawą udziału w wyborach parlamentarnych, prezydenckich, a nawet samorządowych, podchodząc do urny i wrzucając kartkę ze swym głosem.

Moim zdaniem zakres badawczy przedstawiony przez Autorów tekstów jest zbyt wąski. Brakuje dokładnej charakterystyki i oceny ugrupowań oraz partii politycznych biorących udział w wyborach parlamentarnych. Zakres badawczy systemu politycznego jest bardzo szeroki, natomiast prezentowana książka ukazuje jedynie pewne jego elementy. Być może taki był zamiar pomysłodawców publikacji.